



EURÓPAI
BIZOTTSÁG

AZ UNIÓ KÜLÜGYI ÉS
BIZTONSÁGPOLITIKAI
FŐKÉPVISELŐJE

Brüsszel, 2016.6.8.
JOIN(2016) 29 final

KÖZÖS KÖZLEMÉNY AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégia felé

1. HÁTTÉR

A kulturális sokféleség az Európai Unió értékeinek integráns része. Az EU határozottan elkötelezett a békére, a jogállamiságra, a véleménynyilvánítás szabadságára, a kölcsönös megértésre és az alapvető jogok tiszteletben tartására épülő világrend előmozdítása mellett. Ennek megfelelően a sokféleség nemzetközi kulturális kapcsolatok keretében történő előmozdítása fontos része az EU által betöltött globális szerepnek. Ebbe beletartozik egyfelől a nemzetközi kulturális kapcsolatok előmozdítása az EU által harmadik országok részére nyújtott támogatás és segítség, másfelől az Unió és az uniós tagállamok különböző kultúráinak népszerűsítése a kulturális diplomácia révén. Az Egyesült Nemzetek (ENSZ) kulcspartnereként az EU szorosan együttműködik az UNESCO-val¹ a világ kulturális örökségének megóvásában.

Az EU sokmindent tud nyújtani a világnak: a kulturális kifejezések sokszínűségét, magas színvonalú művészeti alkotásokat és élénk kreatív ágazatot. A világ más részeivel folytatott fokozott cserék nagymértékben kedveznek az EU-nak. Ugyanakkor az a tapasztalat, amelyet az EU a sokféleség és a pluralizmus terén szerzett, fontos eszköze a kulturális politikák előmozdításának, mivel azok a harmadik országokban a béke és a társadalmi-gazdasági fejlődés mozgatórugói. Ez a közös közlemény az Unió nemzetközi kulturális kapcsolatokhoz való jelenlegi hozzájárulását ismerteti, továbbá javaslatokat tesz az EU nemzetközi kulturális kapcsolatainak fejlesztésére, amelyekkel az Unió közelebb kerülhet a célkitűzéseinek, nevezetesen a nemzetközi béke és stabilitás előmozdításának, a sokféleség megóvásának, továbbá a munkahelyteremtés és a növekedés ösztönzésének megvalósításához.

A Bizottság 2007-ben benyújtotta az „Európai kulturális program a globalizálódó világban”² című javaslatát, melyben hangsúlyozta, hogy a kultúrának nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani az Unió nemzetközi kapcsolataiban. Azóta a Lisszaboni Szerződés és az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) létrehozása új architektúrát teremtett, mely tovább erősítheti az EU hozzájárulását a nemzetközi kulturális kapcsolatokhoz. Az utóbbi években a tagállamok, az Európai Parlament és a civil társadalom képviselői összehangoltabb uniós megközelítést szorgalmaztak a nemzetközi kulturális kapcsolatok tekintetében³. A Tanács 2015 novemberében felkérte a Bizottságot és a főképviselőt, hogy dolgozzanak ki „egy stratégiai megközelítést a kultúrának az Unió külkapcsolataiban betöltött szerepére vonatkozóan, mely ismerteti az ezzel kapcsolatos irányadó elveket”⁴. Ennélfogva e közös közlemény a fentieket szolgáló irányadó elveket, valamint a kulturális diplomáciát illetően a stratégiai szempontoknak nagyobb figyelmet szentelő uniós megközelítést javasol.

A kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló 2005-ös UNESCO-egyezmény⁵ részes feleként az EU elkötelezett amellett, hogy a nemzetközi kulturális kapcsolatainak részeként előmozdítsa a kulturális kifejezések sokszínűségét. Ez tükrözi és előmozdítja az EU olyan alapvető értékeit, mint az emberi jogok, a nemek közötti egyenlőség, a demokrácia, a véleménynyilvánítás szabadsága és a jogállamiság, valamint a kulturális és a nyelvi sokszínűség⁶. A kultúra – különösen pedig a kultúrák közötti párbeszéd

¹ Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO).

² „Közlemény az európai kulturális programról a globalizálódó világban” COM(2007) 242 végleges.

³ Lásd: a Tanács következtetései a kulturális sokféleségnek és a kultúrák közötti párbeszédnek az Unió és a tagállamok külkapcsolataiban való előmozdításáról (2008); az Európai Parlament állásfoglalása az EU külső fellépéseinek kulturális dimenzióiról (2011); az Európai

Parlament 2014-es „Kultúra az EU külkapcsolataiban” előkészítő intézkedése <http://cultureinexternalrelations.eu/>.

⁴ A Tanács 3428. ülésének (Oktatás, Ifjúság, Kultúra és Sport) eredménye, 2015. november 23–24.

⁵ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>

⁶ Az Európai Unió Alapjogi Chartája.

– hozzájárulhat az olyan jelentős globális kihívások kezeléséhez, mint a konfliktusmegelőzés és -megoldás, a menekültek integrációja, az erőszakos szélsőségek elleni küzdelem és a kulturális örökség védelme. A kulturális örökségről szóló 2014-es közleményében⁷ az EU megerősítette a kulturális örökség védelmére tett vállalását, melyet olyan szervezetek együttműködésével valósít meg, mint az Európa Tanács és az UNESCO. Erre a munkára a későbbiekben is nagy szükség lesz, tekintettel arra, hogy az olyan konfliktusövezetekben, mint Irak, Szíria és Afganisztán, kulturális örökséget semmisítenek meg.

A kulturális cserék gazdasági előnyöket is hozhatnak. 2004 és 2013 között több mint kétszeresére nőtt a kreatív termékek globális kereskedelme⁸, míg a kultúra a kreativitás, az innováció és a tudáshoz való hozzáférés által vezérelt új gazdaság központi eleme. A kulturális és a kreatív ágazatok a globális GDP kb. 3 %-át adják és 30 millió munkahelyet biztosítanak⁹. Ezek az iparágak csak az EU-ban több mint 7 millió munkahelyet biztosítanak¹⁰. Hasonlóképpen, a kulturális és a kreatív ágazatok a fejlődő országokban hozzájárulnak a fenntartható fejlődéshez és az inkluzív növekedéshez. A kultúra ezért elősegítheti a **munkahelyteremtést és a versenyképességet** az EU-n belül és a határain túl egyaránt. Ez elismerést nyert az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendjében¹¹, mely hangsúlyozza, hogy a kultúrának, és ezen belül a kulturális világörökségnek és a kreatív ágazatoknak, fontos szerepe lehet az inkluzív és fenntartható fejlődés megvalósításában. A kultúra ezért egyike azon fontos ágazatoknak, amelyeket az EU a fejlesztési együttműködése részeként támogat.

Európát már jelenleg is erős kulturális kapcsolatok kötik össze más országokkal. A tagállamok kiterjedt és nagy múltra visszatekintő nemzetközi kulturális kötődésekkel rendelkeznek, továbbá Európa kulturális hagyományai és alkotásai világszerte nagy elismerésnek örvendenek. Ahogy azt a Tanács és az Európai Parlament hangsúlyozta¹², az „intelligens kiegészítő jellegre” épülő, összehangolt uniós fellépés erősítheti ezeket a kapcsolatokat szinergiateremtés, az erőforrások összevonása, az együttműködés elősegítése, továbbá az említett kulturális cserék és fellépések láthatóbbá tétele révén¹³.

E közös közlemény a nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégiára tesz javaslatot, mely a partnerországokkal folytatott kulturális együttműködés három fő területen történő fejlesztésére összpontosít: a kultúra fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés motorjaként betöltött szerepének támogatása; a kultúra és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása a közösségek közötti békés kapcsolatokért; a kulturális örökség területén való együttműködés megerősítése. E célkitűzések megvalósítása során az EU nemzetközi kulturális kapcsolatai hozzájárulnak ahhoz, hogy **az EU erősebb globális szereplővé váljon** – ami a Bizottság és a főképviselő következő globális stratégiájának egyik fő prioritása.

⁷ Közlemény – A kulturális örökség integrált európai megközelítése felé, COM(2014) 477 final.

⁸ The Globalisation of Cultural Trade: A Shift in Cultural Consumption – International flows of cultural goods and services 2004-2013 (A kulturális kereskedelem globalizálódása: Váltás a kulturális fogyasztásban – A kulturális javak és szolgáltatások nemzetközi áramlása 2004–2013), UNESCO Statisztikai Intézet (UIS), 2016.

⁹ Cultural Times, a CISAC és az UNESCO jelentése, 2015.

¹⁰ Ugyanott.

¹¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

¹² <http://cultureinexternalrelations.eu/>

¹³ Az ezzel kapcsolatos tanulmányok szerint az EU kulturális diplomáciai szerepvállalásának az Európa és a tagállamok kultúrájáról, művészetéről és történelméről kialakult rendkívül pozitív képre kell támaszkodnia. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/showcases/eu_perceptions_study_en.htm

2. AZ EU FELLÉPÉSÉRE IRÁNYADÓ ELVEK

Az EU nemzetközi kulturális kapcsolatok terén való fellépésének irányát a következő elvek határozzák meg:

a) A kulturális sokféleség és az emberi jogok tiszteletben tartásának előmozdítása

Az EU határozottan elkötelezett a kulturális sokféleség előmozdítása mellett, melyet csakis az emberi jogok és az alapvető szabadságok biztosítása mellett lehet megóvni és erősíteni. Ezen alapvető jogok a demokrácia, a jogállamiság, a béke, a stabilitás, a fenntartható inkluzív fejlődés és a közügyekben való részvétel döntő fontosságú alapjai. Az államok kötelessége, hogy tiszteletben tartsák, védelmezzék és előmozdítsák a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságát, ideértve a művészi kifejezés szabadságát. E tekintetben, továbbá az uniós és nemzetközi jogi kötelezettségeivel¹⁴ összhangban, az EU elkötelezett a nemzetközi kulturális kapcsolatok toleráns, pluralista megközelítésének előmozdítása mellett¹⁵.

b) A kölcsönös tisztelet és a kultúrák közötti párbeszéd erősítése

Ahhoz, hogy teljes mértékben kiaknázhassuk azt a potenciált, amelyet a kultúra a nemzetközi kapcsolatok fontos részeként betölthet, túl kell lépünk az európai kultúrák sokszínűségének közvetítésén, és törekednünk kell arra, hogy új szellemben folytassunk párbeszédet partnereinkkel, megteremtve az egymás meghallgatásának és az egymástól való tanulásnak, a közös kapacitásépítésnek, valamint a globális szolidaritásnak a gyakorlatát¹⁶. A kulturális kapcsolatoknak figyelembe kell venniük a regionális különbségeket és a helyi adottságokat, a fellépéseket az adott kulturális keretfeltételekre és érdekekre kell szabni. Mivel az emberek digitális eszközök segítségével gyakran lépnek egymással kapcsolatba határokon átnyúlóan, a népek közötti kommunikációt úgy kell előmozdítani, hogy azt a tisztelet, az egyenlőség és a partnerség szelleme vezérelje. Az EU nemzetközi kulturális kapcsolatainak ezért a viszonyosságra, az egymástól való tanulásra és a közös alkotásra kell épülniük.

c) A szubszidiaritás és a kiegészítő jelleg tiszteletben tartásának biztosítása

A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégiára irányuló javaslat teljes mértékben tiszteletben tartja az EU-t és tagállamait megillető hatásköröket. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 6. cikke szerint az Unió hatáskörrel rendelkezik a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedések végrehajtására a kultúra területén. Az EUMSZ 167. cikke (3) bekezdésének megfelelően az Unió és a tagállamok elősegítik az együttműködést harmadik országokkal és a kultúra területén hatáskörrel rendelkező nemzetközi szervezetekkel. Továbbá, az EUMSZ 167. cikke (4) bekezdésének megfelelően az Unió a Szerződések egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során figyelembe veszi a kulturális szempontokat. A fejlesztési együttműködés terén az Unió és a tagállamok fejlesztési együttműködési politikái kiegészítik és erősítik egymást (EUMSZ 208. cikk). Az EU – a szubszidiaritás elvének teljes mértékű tiszteletben tartása mellett – akkor lép fel a nemzetközi kulturális kapcsolatok támogatása

¹⁴ Az EUSZ 2., 6., 21. és 49. cikke, továbbá az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7., 8., 10., 11. és 22. cikke. Valamennyi uniós tagállam részes állama a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának és az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezménynek.

¹⁵ Lásd még: „Az EU emberi jogi iránymutatásai az online és offline véleménynyilvánítás szabadságáról” (9647/14).

¹⁶ Az Európai Parlament által kezdeményezett és 2014-ben közzétett, a <http://cultureinexternalrelations.eu/main-outcomes/> címen elérhető „Kultúra az uniós külkapcsolatokban” elnevezésű előkészítő intézkedésben és „Az EU és Kína közötti kulturális kapcsolatokra vonatkozó stratégia: a kultúra és a külkapcsolatok területével foglalkozó szakértői csoport (Kína) jelentése” című, 2012. novemberi dokumentumban ajánlottak szerint.

érdekében, amikor a fellépése eredményesebb lehet a nemzeti, regionális vagy helyi szinten hozott intézkedéseknél. A kultúrának az uniós külkapcsolatok terén betöltött szerepéről szóló, közelmúltbeli tanácsi következtetések¹⁷ szerint megfelelőbb módon kell összehangolni azokat az erőfeszítéseket, amelyek egy európai stratégiai megközelítés kialakítására irányulnak. Ennek megfelelően az EU lehetőség szerint a kezdeményező szerepében léphet fel, továbbá előmozdíthatja a szinergiákat és az együttműködést a nemzeti kulturális intézetek és alapítványok, továbbá a magán- és közvállalatok között az egész világon.

d) A kultúra horizontális megközelítésének előmozdítása

A kultúrába nemcsak a művészet és az irodalom tartozik. A kultúra a politikák és tevékenységek széles körét fogja át, a kultúrák közötti párbeszédtől kezdve a turizmusig, az oktatástól és kutatástól a kreatív ágazatokig, az örökségvédelemtől a kreatív ágazatok és az új technológiák támogatásáig, továbbá a kézművességtől a fejlesztési együttműködésig. A javasolt stratégia ezért ösztönzi azokat a lehetőségeket, amelyek a kultúra támogatását szolgálják az EU külső politikáiban. A kultúra kulcsfontosságú eleme a fenntartható fejlődésnek is, amennyiben a kreatív ágazat előmozdíthatja a megbékélést, a növekedést és a véleménynyilvánítás szabadságát, melyekre más alapvető szabadságok építhetők.

e) A kultúra támogatása létező együttműködési keretek révén¹⁸

Ahhoz, hogy biztosítható legyen a szakpolitika koherenciája és elkerülhetők legyenek a párhuzamosságok, a kultúra uniós külkapcsolatok keretében történő előmozdításának legeredményesebb módja a már meglévő együttműködési keretek és pénzügyi eszközök igénybevétele. Az EU ennek érdekében testreszabott kereteket és pénzügyi eszközöket dolgozott ki a tematikus és a földrajzi együttműködés terén:

Tematikus programok

- A Partnerségi Eszköz: ennek az eszköznek az egyik célja „az Unió széles körű megértésének és láthatóságának javítása a nyilvános diplomácián és az emberek közötti kapcsolatokon keresztül, valamint az oktatási, a tudományos és az agytrösztök keretében megvalósuló együttműködés és tájékoztatási tevékenységek révén, melyek célja az uniós értékek és érdekek előmozdítása”¹⁹.
- A demokrácia és az emberi jogok európai eszköze: az eszköz segítséget nyújt a demokrácia, a jogállamiság, továbbá az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásának fejlesztéséhez és megszilárdításához. Ennek az eszköznek az egyik célja a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságának előmozdítása, ideértve a politikai véleménynyilvánítást, a művészi és a kulturális kifejezés szabadságát²⁰.
- A Fejlesztési Együttműködési Eszköz keretében finanszírozott „Globális közjavak és kihívások program” humán fejlődés komponensének célja a kulturális sokszínűségnek, valamint valamennyi kultúra egyenlő méltósága tiszteletben tartásának az előmozdítása. További célja a kulturális ágazatok gazdasági növekedéshez való hozzájárulásának

¹⁷ A Tanács következtetései a kultúrának az EU külkapcsolataiban betöltött szerepéről, különös tekintettel a fejlesztési együttműködésre (2015. november 24.).

¹⁸ A konkrét fellépések és projektek példái nem érintik az e stratégiával összhangban álló új projektek megvalósítását. Másfelől a folyamatban levő projektekre vagy programokra való hivatkozás nem vonja maga után azok tartós finanszírozását.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. március 11-i 234/2014/EU rendelete a harmadik országokkal folytatott együttműködésre irányuló Partnerségi Eszköz létrehozásáról.

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. március 11-i 235/2014/EU rendelete a demokrácia és az emberi jogok világszintű előmozdítását szolgáló finanszírozási eszköz létrehozásáról.

ösztönzése a fejlődő országokban, valamint a civil társadalmi szervezetek és a helyi hatóságok erősítése.

- A stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz: az eszköz célja a konfliktusmegelőzés, a válságreakálás és a békeépítés a globális és a régiókon átnyúló fenyegetések kezelése érdekében: a kulturális szervezetek szerepelnek az ezen eszközökből való finanszírozásra jogosult civil társadalom meghatározásában²¹.
- Kreatív Európa program: a program többek között „Európa kulturális örökségének előmozdítását, valamint az európai kulturális és kreatív ágazat [...] versenyképességének elősegítését” célozza és a program „nyitva áll a harmadik országokkal folytatott kétoldalú vagy többoldalú együttműködési tevékenységek előtt is”²².

Az együttműködés földrajzi keretei

- **Bővítési politika:** tagjelölt és potenciális tagjelölt országokként a Nyugat-Balkán országainak²³ és Törökországnak különleges helyzete és jelentősége van az EU külső politikáiban. Az EU kulturális politikája az uniós vívmányok azon részét képezi, melyet a jelölteknek végre kell hajtaniuk az oktatásról és kultúráról szóló 26. tárgyalási fejezet keretében. E tekintetben a régió az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA) támogatásából részesül. Az EU régóta támogat kulturális projekteket a Nyugat-Balkánon a kultúrák közötti párbeszéd, a megbékélés és a társadalmi-gazdasági fejlődés előmozdítása céljából. Az Európai Bizottság és az Európa Tanács „ljubljanai folyamat I. és II.” elnevezésű közös fellépése keretében jelentős erőforrásokat fektettek be a kulturális örökség helyreállításába Délkelet-Európában²⁴. A bővítési országok kulturális szervezetei számára előnyökkel jár a kapacitásépítést célzó uniós szakpolitikai együttműködés, valamint a Kultúra és Kreatív Európa programokban való teljes mértékű részvétel²⁵. A bővítési országok jelenleg új kihívásokkal néznek szembe, mint pl. az újonnan érkezett migránsok integrációja, amelyek tekintetében a kultúrák közötti párbeszéd elősegítheti a megbékélést, az inkluzív és demokratikus társadalmakat, továbbá a radikalizálódás elleni küzdelmet. Az EU-nak folytatnia kell a szoros együttműködést a bővítési országokkal a kulturális örökségük védelme, a kulturális és kreatív ágazataik fejlesztésének elősegítése, továbbá a meglévő uniós kulturális programokban való részvételük előmozdítása érdekében.
- **Európai szomszédságpolitika:** az európai szomszédságpolitika határozza meg az EU és 16 legszorosabb keleti és déli szomszédja közötti kapcsolatokat. Az egyes partnerországokkal szemben alkalmazott differenciált, kétoldalú megközelítést regionális együttműködési kezdeményezések egészítik ki a dél-mediterrán térségben²⁶ és a keleti partnerségben²⁷. A politikai, gazdasági és kulturális differenciálás, valamint a fokozottabb kölcsönös felelősségvállalás a megújított európai szomszédságpolitika kulcselemei²⁸. A keleti partnerség 4. platformja fórumként szolgál a megerősített együttműködés és a

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. március 11-i 230/2014/EU rendelete a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz létrehozásáról.

²² Az Európai Parlament és a Tanács 2013. december 11-i 1295/2013/EU rendelete a Kreatív Európa program (2014–2020) létrehozásáról.

²³ Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Koszovó*, Montenegró és Szerbia.

²⁴ Az ezen a téren Boszniában és Koszovóban megvalósított uniós fellépések rámutattak az örökségalapú politikákban rejlő potenciálra, amely a gazdasági fejlődésen túl a konfliktus utáni helyzetekben való megbékéléshez is hozzájárul.

²⁵ A Kreatív Európa program létrehozásáról szóló, 2013. december 11-i 1295/2013/EU rendelet 8. cikkének (3) bekezdésében foglaltak szerint. A részt vevő, nem uniós országok listája: http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en

²⁶ Algéria, Egyiptom, Izrael, Jordánia, Libanon, Líbia, Marokkó, Palesztina*, Szíria és Tunézia.

²⁷ Örményország, Azerbajdzsán, Belarusz, Grúzia, Moldova és Ukrajna.

²⁸ Közös közlemény – Az európai szomszédságpolitika felülvizsgálata, JOIN(2015) 50 final, 2015. november 18.

szakpolitikai párbeszéd számára az olyan területeken, mint az oktatás, ifjúság (ideértve a foglalkoztatást), a kultúra és kreativitás, a kutatás és innováció, az audiovizuális politikák és az információs társadalom, miközben a specifikus programok a kapacitásépítést támogatják. Az EU a dél-mediterrán térségben a kulturális együttműködést örökségvédelmi és audiovizuális regionális programok keretében, valamint kétoldalú tevékenységek révén is támogatja. Számos szomszédságpolitikai partnerország olyan tartós kihívásokkal néz szembe, mint pl. politikai feszültségek, gazdasági válság, erőszakos radikalizálódás és migrációs áramlások. A kulturális együttműködés és a kulturális szakpolitikáról szóló eszmecsere különösen ebben az összefüggésben járulhat hozzá a stabilizációhoz. Például, az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz 2014–2017 között 17 millió EUR-val támogatja a médiát és a kultúrát a dél-mediterrán régió²⁹ fejlesztése érdekében. Továbbá, a kultúra és a kulturális örökség megőrzését öt, határon átnyúló együttműködési program támogatja³⁰.

- **Fejlesztési együttműködés:** a Fejlesztési Együttműködési Eszköz célja a szegénység csökkentése, a fenntartható gazdasági, társadalmi és környezeti fejlődés elősegítése, valamint a demokrácia, a jogállamiság, a jó kormányzás és az emberi jogok tiszteletben tartásának előmozdítása³¹. A következő három alkotóelemből áll: i. földrajzi programok, melyek célja az együttműködés támogatása mintegy 47 fejlődő országgal Latin-Amerikában, Dél-Ázsiában, Észak- és Délkelet-Ázsiában, Közép-Ázsiában, a Közel-Keleten és Dél-Afrikában; ii. az újonnan létrehozott Pánafrikai Program, melynek célja az EU és Afrika közötti stratégiai partnerség támogatása. A Fejlesztési Együttműködési Eszközzel szembe fordított rendelet több szakasza elismeri a kultúra szerepét.
- A 2000 júniusában aláírt Cotonoui Partnerségi Megállapodás³² 20 évre biztosítja az afrikai, karibi és csendes-óceáni (AKCS) országokkal folytatott uniós együttműködés keretét. E megállapodás keretében az Európai Fejlesztési Alap (EFA) olyan kulturális programokat finanszíroz, melyeket az AKCS-államok csoportjának Titkársága irányít és hajt végre. A 9. EFA az AKCS-országok kreatív ágazatainak technikai, pénzügyi és irányítási kapacitásait erősítő projekteket finanszírozott, pontosabban az AKCS-államok mozi- és audiovizuális ágazatait fejlesztő és strukturáló projekteket (14 millió EUR-val). Ezt követően az AKCS-országokra irányuló Cultures+ program (a 10. EFA keretében 30 millió EUR-val) hozzájárult a szegénység elleni küzdelemhez a fenntartható kulturális ágazatok megerősítése révén. A jelenlegi AKCS-n belüli program továbbra is támogatja a kulturális és a kreatív ágazatokat (40 millió EUR-val a 11. EFA keretében a 2014–2020 közötti időszakban). A Bizottság jelenleg azt a keretet vizsgálja, amely az AKCS-országokkal ápolt kapcsolatokra lesz irányadó a Cotonoui Partnerségi Megállapodás lejártá után. Folyamatban van a fejlesztési politikáról szóló európai konszenzus felülvizsgálatának előkészítése.

3. A PARTNERORSZÁGOKKAL FOLYTATOTT KULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS FEJLESZTÉSE

A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégiára irányuló javaslat részeként a Bizottság és a főképviselő a következő három munkaterületet javasolja a partnerországokkal fenntartott nemzetközi kulturális kapcsolatok fejlesztésére:

²⁹ http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=486&id_type=10

³⁰ http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=322&id_type=10

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. március 11-i 233/2014/EU rendelete a 2014–2020-as időszakra szóló fejlesztési együttműködési finanszírozási eszköz létrehozásáról.

³² https://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm

- A kultúra társadalmi és gazdasági fejlődés motorjaként betöltött szerepének támogatása.
- A kultúra és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása a közösségek közötti békés kapcsolatokért.
- A kulturális örökség területén való együttműködés megerősítése.

3.1. A kultúra társadalmi és gazdasági fejlődés motorjaként betöltött szerepének támogatása

a) A kulturális politika fejlesztésének támogatása

A kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló 2005-ös UNESCO-egyezmény³³ hangsúlyozza „a kultúrának a nemzeti és nemzetközi fejlesztéspolitikába, valamint a nemzetközi fejlesztési együttműködésbe stratégiai elemként történő beépítését”. A kulturális sokféleség és a véleménynyilvánítás szabadságának tiszteletben tartása, melyhez a kultúra hozzájárul, jelentős segítséget nyújt a demokratizálódási folyamatokhoz és a társadalmi-gazdasági fejlődéshez. Ennek megfelelően az EU-nak segítenie kell a partnerországokat a kultúra nemzeti politikáikba való beépítésében. Az EU a 2005-ös UNESCO-egyezmény megerősítésének és végrehajtásának előmozdításán dolgozik a partnerországokkal folytatott szakpolitikai párbeszéd elmélyítése és a kormányzati rendszerek erősítése révén.

- **A tapasztalatok megosztása a bővítési országokkal és szomszédságpolitikai partnerországokkal:** az EU a tapasztalatok és az elért eredmények megosztásához a párbeszéd jelenleg rendelkezésre álló kétoldalú és többoldalú struktúráit fogja igénybe venni, mint pl. az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezést. A Bizottság elő fogja mozdítani a kultúra területén az olyan eszközök alkalmazását, mint a TAIEX³⁴ és az ikerintézményi együttműködés.
- **A kulturális politikák erősítése:** a szomszédságpolitikában részt vevő dél-mediterrán partnerországokat a Med Culture (2014–2018) program segíti a kulturális politikák és gyakorlatok fejlesztésében, míg a MedFilm elnevezésű, három évre szóló új kapacitásépítési program regionális szinten nyújt segítséget a filmeseknek érzékeny témák feldolgozásához³⁵.

b) A kulturális és kreatív ágazatok megerősítése

Dinamikus gazdasági ágazatként a kulturális és a kreatív ágazatok jelentős szerepet töltenek be a minőségi munkahelyek biztosításában és gyakran előmozdítják az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. A kulturális projektekbe irányuló befektetések hozzájárulnak a városok és régiók versenyképességéhez, vonzerejéhez és társadalmi kohéziójához³⁶. Több mint 70 uniós régió választotta a kultúrát és a kreatív ágazatokat az intelligens szakosodási stratégiája egyik prioritásának, felismerve, hogy ezek az ágazatok a regionális növekedés és a helyi munkahelyteremtés hajtóerejét jelentik.

³³ <http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text>

³⁴ A TAIEX az Európai Bizottság technikai segítségnyújtást és információcserét szolgáló eszköze. A TAIEX az uniós jogszabályok közelítése, alkalmazása és végrehajtása, valamint az uniós bevált gyakorlatok megosztásának megkönnyítése tekintetében nyújt segítséget a partnerországok közigazgatásai számára.

³⁵ <http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/45210/MedFilm:-Call-for-proposals-to-promote-development-of-film-industry-in-Southern-Mediterranean>

³⁶ Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés nagyon jó példát szolgáltat: Például 2004-ben, Lille-ben (Franciaország), a befektetett közpénzből származó minden egyes euró 8 eurót termelt a helyi gazdaság számára.

A fejlődő országok vonatkozásában az UNESCO „Kultúra a fejlesztésért” mutatói (Culture for Development Indicators – CDIS) szerint az alacsony és közepes jövedelmű országokban a kultúra a GDP 1,5–5,7 %-ához járul hozzá, ami tükrözi a szakpolitikai és intézményi keretek, a társadalmi részvétel és az oktatás szintje, továbbá a véleménynyilvánítás szabadságának foka közötti különbségeket. Burkina Fasóban például több mint 170 000 ember (a gazdaságilag aktív népesség kb. 2 %-a) végez kultúrával kapcsolatos munkát. Mindegyik országnak megvannak a maga erősségei: Nigéria mozifilmjeitől kezdve a karibi térség zenéjén át a Közel-Kelet kulturális turizmusáig. A további előrelépés támogatása érdekében az EU megoszthatja tapasztalatait a szükséges készségek fejlesztése és egy stabil szabályozási keret kidolgozása céljából.

- **A kreatív ágazatokból származó gazdasági bevételek növelése:** a 11. EFA AKCS-n belüli támogatási programja a kulturális ágazatok AKCS-országok társadalmi-gazdasági fejlődéséhez való hozzájárulását támogatja (2014–2020 között 40 millió EUR-val).
- **Kreatív központok és klaszterek:** a globális kulturális ágazatokban a közös alkotás jelenti a jövőt. Az európai és más nemzetközi kulturális szereplőknek új lehetőségeket kell találniuk a növekedésre és a globális közönségek megnyerésére. Jelenleg kreatív központokat és klasztereket hoznak létre különböző régiókban, ideértve a következőket:
 - Az EU által társfinanszírozott **Ázsia-Európa Alapítvány**³⁷ ázsiai-európai kulturális és kreatív központokat támogat a „kreatív hálózatok” program keretében.
 - A **dél-mediterrán régióban** az EU az UNIDO-val (az ENSZ Iparfejlesztési Szervezetével) közösen klaszterfejlesztést célzó projektet támogat a kulturális és kreatív ágazatokban 2013–2017 között.
 - Az EU 2016-ban a Kreatív Európa program keretében elindította a **kreatív központok európai hálózatának**³⁸ kialakítását célzó fellépést, a Kreatív Európa program összes részt vevő országával (ideértve Szerbiát, Moldovát, Törökországot, Grúziát és Ukrajnát).
 - 2016-tól uniós kísérleti projekt támogatja **az EU és a harmadik országok fiatal kreatív és kulturális vállalkozói közötti hálózatépítést**. A platform olyan szolgáltatásokat nyújt, mint a tanácsadás (coaching), az egymástól való tanulás, meghatározott témákkal foglalkozó konferenciák, szakmai látogatások és potenciális befektetőkkel való találkozók világszerte³⁹.
- **A vállalkozói szellem és a készségek fejlesztése:** az Európai Képzési Alapítvány⁴⁰ a továbbiakban is azon fog dolgozni, hogy fejlessze a készségeket a kulturális és kreatív ágazatokban. Az AKCS-országokra irányuló Cultures+ program célja a kulturális ágazatban tevékenykedő szakemberek kapacitásainak fejlesztése az AKCS-országokban⁴¹. Az EU célja a kulturális javak és szolgáltatások piaci lehetőségeinek javítása, a modern technológiák terén az innováció és új szakmák ösztönzése és a kreatív ágazatban tevékenykedő szakemberek képzésének támogatása.

³⁷ <http://www.asef.org/>

³⁸ http://ec.europa.eu/culture/news/2016/0405-european-network-creative-hubs_en.htm

³⁹ http://ec.europa.eu/culture/calls/general/2015-eac-s11_en.htm

⁴⁰ www.etf.europa.eu/

⁴¹ Az AKCS-n belüli támogatási programot az Európai Fejlesztési Alap (EFA) finanszírozza. <http://www.acpculturesplus.eu/?lang=uk>

- **Európai kis- és közép vállalkozások (kkv-k) támogatása:** például, a Bizottság támogathatja a Dél-Koreában és Délkelet-Ázsiában tevékenykedő kreatív kkv-kat a 2016-ban elindított „Gateway”-programok részét képező üzleti missziókkal, olyan támogató szolgáltatásokkal, mint a tanácsadás, valamint logisztikai és pénzügyi támogatással.
- **Strukturált területi együttműködési keretek:** számos példája van annak, hogy a kultúra hogyan köthet össze különböző régiókat, hogyan járulhat hozzá a fenntartható turizmushoz, továbbá hogyan őrizheti meg a környezetet és mozdíthatja elő az energiahatékonyságot⁴². A kultúra a növekedést és munkahelyteremtést szolgáló befektetésként és a gazdasági tevékenység egyik pilléréként az európai területi együttműködési célkitűzés keretében kidolgozott valamennyi stratégiában fontos szerepet tölt be.

c) A helyi hatóságok szerepének erősítése a partnerországokban

Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés és a 2015-ös világvárosi kultúrajelentés⁴³ szemlélteti a – növekedés és a társadalmi kohézió formájában megnyilvánuló – jelentős megtérülést, melyet a kultúrába befektető városok és más helyi hatóságok érnek el. A Bizottság Közös Kutatóközpontja a városi szintű kulturális és kreatív kezdeményezések nyomán követését szolgáló eszközt fejleszt ki, amely támogatni fogja a célirányosabb beruházásokat és a bevált gyakorlatokból való tanulást. Egy, a fejlesztést szolgáló jelenlegi és várható kulturális fellépéseket feltérképező, nemrég elkészült külső tanulmány⁴⁴ megerősítette, hogy a kulturális tevékenységek felgyorsítják a helyi fejlesztések dinamikáját, nem utolsósorban a vidéki területeken, ahol a hagyományos készségek és művészetek elősegíthetik a szegénységcsökkentést.

Az EU fenntartható városfejlesztési megközelítése elismeri a kultúra központi szerepét, és döntő fontosságúnak tekinti a közös terek valamennyi polgár rendelkezésére állását. Például a latin-amerikai országokban az EU elősegítette az audiovizuális programok terjesztését az urbanizált régiókban jelentkező egyenlőtlenségekből eredő társadalmi problémák megoldása érdekében. Egy másik, afrikai példából látható, hogy a művészet és az építészet hogyan teheti inkluzívvá és fenntarthatóvá a városfejlesztést⁴⁵.

- **Innovációs partnerségek:** ez a helyi hatóságokkal közös, a Fejlesztési Együttműködési Eszközből finanszírozott kezdeményezés kiemelten a legkevésbé fejlett országokra – beleértve az instabil demokratikus környezeteket – vagy az olyan országokra összpontosít, ahol veszélyben vannak a kulturális jogok. A Latin-Amerikára irányuló, többéves indikatív programból finanszírozott másik projekt célja a kultúra és a művészetek szerepének fejlesztése a latin-amerikai városok társadalmi kohéziójának javítása céljából. A projekt elősegíti a cseréket és az együttes fellépéseket az EU és Latin-Amerika között a kulturális politikák és kezdeményezések városfejlesztési stratégiákba történő jobb integrálása céljából, a társadalmi kohéziót támogató sikeres projektekre építve.
- **A kulturális testvérvárosok támogatása:** a Bizottság támogatni fogja a városoknak az innováció és a bevált gyakorlatok központjaként betöltött szerepét, a hasonló társadalmi,

⁴² Ezek közé tartozik: az EU-nak a balti-tengeri régió fejlesztésére irányuló stratégiája (EUSBSR), COM(2009) 248, 2009. június 10.; az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiája (EUSDR), COM(2010) 715, 2010. december 8.; az atlanti térségre vonatkozó tengerstratégia cselekvési terve: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés megvalósítása, COM(2013) 279, 2013. május 13.; az Európai Unió adriai- és jón-tengeri régióra vonatkozó stratégiája (EUSAIR), COM(2014) 357, 2014. június 17.; az Alpok-régióra vonatkozó európai uniós stratégia (EUSALP), COM(2015) 366, 2015. július 28.

⁴³ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm és <http://www.worldcitiescultureforum.com/publications>

⁴⁴ A tanulmány nevezetesen javaslatokat tartalmaz a 30 millió EUR költségvetésű „Globális közjavak és kihívások program” számára.

⁴⁵ Az EU és az Afrikai Unió „Visionary Africa” projektje.

gazdasági és környezeti problémákkal szembenező városok és kulturális helyszínek közötti testvérvárosi programok révén a fejlődés potenciális lehetőségeinek feltárása céljából. A Bizottság regionális együttműködési programok elindítását tervezi Latin-Amerikával – különösen pedig a Latin-amerikai és Karibi Államok Közösségével (CELAC) –, melyek célja a társadalmi kohézió erősítése a nagyvárosokban a kultúra és a művészetek révén⁴⁶.

- **Európa Kulturális Fővárosa – a tapasztalatok megosztása:** a Bizottság megosztja a partnerországokkal az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés terén szerzett tapasztalatait, ami bővíti a kulturális örökséget, és ezáltal támogatja a helyi és a regionális fejlődést.
- **Városi stratégiák történelmi városokban:** az EU az Európai Szomszédsági Támogatási Eszköz forrásaival támogatja az önkormányzatokat a történelmi városok helyreállítását célzó városi stratégiák kidolgozásában.

3.2. A kultúra és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása a közösségek közötti békés kapcsolatokért

A kultúrák közötti párbeszéd (ideértve a vallások közötti párbeszédet is) elősegítheti az igazságos, békés és inkluzív, a kulturális sokféleséget értékelő és az emberi jogokat tiszteletben tartó társadalmak megteremtését. Egy közös kiindulási alap, valamint a további cserék számára kedvező környezet megteremtésével a kultúrák közötti párbeszéd enyhítheti a feszültségeket, megelőzheti válságok eszkalációját, előmozdíthatja a nemzeti megbékélést és új megközelítésbe helyezheti a radikalizálódás elleni küzdelmet. Ez a szakasz ismerteti, hogy az EU hogyan tudja közvetlenül előmozdítani a kultúrák közötti párbeszédet nemzetközi kulturális együttműködési projektek, közös alkotás, az emberek közötti kapcsolatok, társadalmi vita és békeépítés révén.

a) A kulturális szereplők közötti együttműködés támogatása

A kulturális szereplők és művészek közötti együttműködés, párbeszéd és mobilitás a kultúrák közötti párbeszéd alapvető eleme. A művészeti és kulturális alkotások országok közötti áramlása új ötleteket terjeszt, közvetett és közvetlen kapcsolatokat teremt és elősegíti az innovációt. Az EU partnereivel folytatott kulturális együttműködés erősítése elősegítheti az „európai kulturális térség” megnyitását új kulturális szereplők és közönségek előtt.

- **A Kreatív Európa programban való részvétel előmozdítása:** míg az összes bővítési ország már részt vehet a programban, a Bizottság az összes szomszédságpolitikai partnerországot a Kreatív Európa programban való részvételre ösztönzi (Grúzia, Moldova és Ukrajna már részt vesz⁴⁷). A Kreatív Európa program keretében a szomszédságpolitikai partnerországok kulturális és kreatív iparágainak szereplői együttműködhetnek európai partnereikkel, hozzáférhetnek együttműködési projektek finanszírozásához és európai kulturális hálózatokhoz csatlakozhatnak.
- **A kultúra támogatása a keleti partnerségben:** a 2011–2015 közötti I. program sikerét követően a keleti partnerség II. kulturális programja (Örményország, Azerbajdzsán, Belarusz, Grúzia, Moldova és Ukrajna részvételével) továbbfejleszti a kulturális szereplők

⁴⁶ „A latin-amerikai városok társadalmi kohéziójának javítása a kultúra és a művészetek révén”.

⁴⁷ Ahhoz, hogy egy ország teljes mértékben részt vehessen a MEDIA-alprogramban, teljesítenie kell az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelvben meghatározott követelményeket.

készségeit és kapacitásait egy hároméves időszakban. A program az olyan regionális kezdeményezések támogatására irányul, melyekben a kultúra hozzájárul a gazdasági fejlődéshez, a társadalmi befogadáshoz, a konfliktusmegoldáshoz és a kultúrák közötti párbeszédhez.

- **Az Anna Lindh Alapítvány támogatása:** az Anna Lindh Alapítvány, valamint az „Unió a Mediterrán Térségért” 42 országának több mint 4000 civil társadalmi szervezetéből álló hálózata részesül az EU kulturális cserét szolgáló szakpolitikai támogatásából és eszközeiből.

b) A békeépítés erősítése a kultúrák közötti párbeszéd révén

A kultúrák közötti párbeszéd fontos eszköze a konfliktusok megelőzésének, valamint a konfliktusok utáni társadalmakban a megbékélés és a kölcsönös megértés elősegítésének. Az EU támogatja a pragmatikus együttműködést és a kultúrák közötti párbeszédet a különböző kultúrák és társadalmak között, továbbá a népek és a kisebbségek közötti megbékélési folyamatokat. Ennek különösen sikeres példája Bosznia-Hercegovina haladása az uniós integráció felé, valamint a Belgrád és Pristina közötti párbeszéd részeként született pragmatikus megállapodások.

- **A stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz:** az EU növelni fogja a kultúrák közötti párbeszéd támogatását a konfliktus előtti és konfliktus utáni helyzetekben.
- **Kultúrák közötti párbeszéd az ifjúsági szervezetek között:** az EU elő fogja segíteni a kultúrák közötti párbeszédet az ifjúsági szervezetek között Európában és máshol (például a „Szomszédságpolitikai Civil Társadalmi Ösztöndíj” programmal). Az EU támogatni fogja a Fiatal Arab Hangok program második fázisát (a program most már kiterjed az euromediterrán térségre), amelynek célja a fiatal vezetők és a civil társadalom képviselői közötti párbeszéd elmélyítése, valamint a szélsőségek és az erőszakos radikalizálódás elleni küzdelem.
- **A választási megfigyelő missziókban részt vevő megfigyelők és a polgári stabilizációs missziók leendő tagjainak képzése:** képzés biztosítása a helyi kulturális jellemzők teljes mértékű tudatosítása céljából.
- **A kulturális jogok előmozdítása:** beleértve a helyi identitás, az őslakosok jogainak és a kulturális jogi aktivisták szerepének előmozdítását a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának⁴⁸ megfelelően, ideértve az őslakosoknak az Egyesült Nemzetek őslakos népek jogairól szóló nyilatkozatában (UNDRIP)⁴⁹ meghatározott jogait.

3.3. A kulturális örökség területén való együttműködés megerősítése

A kulturális örökség a kulturális sokféleség egyik fontos megnyilvánulása, melyet védeni kell. A kulturális örökség helyreállítása és előmozdítása vonzza a turizmust és fellendíti a gazdasági növekedést. A kulturális örökség területén való együttműködés fontos szerepet játszik a nemzetközi kapcsolatokban és a fejlesztési politikákban, ahogy az „A kulturális örökség integrált európai megközelítése felé” című bizottsági közleményben⁵⁰ szerepel. Tekintettel arra, hogy a világon egyre nagyobb a szakértelem iránti igény és sok tagállam

⁴⁸ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>

⁴⁹ http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf

⁵⁰ COM(2014) 477 final.

készen áll megosztani a szakértelmét, lehetőségek nyílnak a partnerországokkal együttes fellépésekre, melyek a fenntartható örökségvédelmi stratégiák kidolgozását célozzák képzések, készségfejlesztés és tudástranszfer révén.

A kulturális örökség sérülékeny és gyakran veszélyeztetik természeti katasztrófák, ember okozta olyan pusztítások, mint a háborúk, rablás és fosztogatás, amit olykor a vallási gyűlölet motivál. A fosztogatással szerzett tárgyakat gyakran eladják, és az ebből származó bevételeket terrorista cselekmények támogatására használhatják fel. Ez tönkreteszi a világ kulturális örökségét. Az EU korlátozó intézkedéseket fogadott el Szíriával szemben, és átültette a Dáís/ISIL és az al-Kaida elleni ENSZ-szankciókat, továbbá az ENSZ Irak elleni szankciórendszerét: ezek közé tartozik a kulturális és a régészeti tárgyakkal való illegális kereskedelemre vonatkozó tilalom⁵¹.

- **A kulturális örökség kutatása:** a „Horizont 2020” keretprogram támogatja a kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységekre irányuló kutatást és innovációt a helyi és regionális hatóságokat, a vállalkozásokat és a civil társadalmat bevonó olyan multinacionális, interdiszciplináris projekteken keresztül, amelyek új megoldásokat keresnek az éghajlatváltozás által fenyegetett európai kulturális örökség megőrzéséhez és kezeléséhez. A Bizottság bátorítja a nem uniós országok részvételét.
- **A kulturális örökséggel való kereskedelem elleni küzdelem:** a Bizottság a kulturális javak EU-ba való behozatalának szabályozásáról szóló jogalkotási javaslat benyújtását tervezi, mely a nemzeti jogszabályokban rejlő kiskapuk azonosítása céljából nemrég elindított tanulmány eredményeire fog épülni. A Bizottság a származási országtól függetlenül átfogóbb intézkedéseket fog mérlegelni a kulturális javakkal való illegális kereskedelemmel finanszírozott terrorizmus elleni küzdelmet illetően. A potenciális intézkedések között szerepel a kulturális javak Európai Unióba történő behozatalára vonatkozó tanúsítási rendszer bevezetése, amely kiegészülne az érdekeltek – pl. a múzeumok és a műtárgypiac – részére készült iránymutatással⁵². Az EU támogatni kívánja a határellenőrzést végző vámtisztviselők képzését, hogy elősegítse a lopott régészeti tárgyak korai észlelését és ösztönözze a műtárgypiac szakértői közötti együttműködést az illegális kereskedelem elleni küzdelemben. Az EU a kulturális javakkal való kereskedelem elleni küzdelem területén is megerősíti a partnerországokkal folytatott együttműködését.
- **A kulturális örökség védelme:** a Bizottság hozzá fog járulni az UNESCO által irányított nemzetközi erőfeszítésekhez, melyek a kulturális örökségi helyszínek védelmét szolgáló gyorsreagálási mechanizmus létrehozását célozzák. A Bizottság többek között a Kopernikusz katasztrófakezelési szolgáltatás keretében megosztja az UNESCO-val a veszélyeztetett kulturális örökségi helyszínekről készített műholdfelvételeket a károk felmérése és a lehetséges újjáépítés megtervezése céljából. Az EU szakértőket fog bevonni a kulturális örökséget ért károk értékelésébe a katasztrófa utáni és a válság utáni helyreállítási intézkedések részeként. A szíriai válság kezelésére szolgáló uniós regionális alap hozzájárul a kulturális örökség védelméhez és a kulturális sokféleség elősegítéséhez is.

⁵¹ Az EU átültette az ENSZ BT ISIL (Dáís) és al-Kaida elleni szankciórendszerét (1267 sz. ENSZ BT-határozat) és az azt követő határozatokat, beleértve a 2253 (2015) ENSZ BT-határozatot. Mivel a régészeti tárgyak az ISIL/Dáís gazdasági erőforrásainak tekintendők, az ilyen tárgyak vásárlása az ISIL-től/Dáístól jogellenes. A Tanács átültette az ENSZ Irak elleni szankciórendszerét (mely tiltja az illegálisan eltávolított régészeti tárgyakkal való kereskedelmet), továbbá önálló uniós szankciórendszert és korlátozó intézkedéseket fogadott el Szíriával szemben, melyekbe belefoglalta a Szíriából illegálisan eltávolított régészeti tárgyakkal való kereskedelem tilalmát.

⁵² Cselekvési terv a terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelem fokozásáról, COM(2016) 50/2.

4. A KULTURÁLIS DIPLOMÁCIÁRA VONATKOZÓ UNIÓS STRATÉGIAI MEGKÖZELÍTÉS

Annak érdekében, hogy sikeres legyen a partnerországokkal folytatott együttműködés a három javasolt munkaterületen, fontos az uniós érintettek közötti összefogás a kiegészítő jelleg és a szinergiák biztosítása érdekében. Ebbe beletartozik a kormányzat valamennyi szintje, a helyi kulturális szervezetek és a civil társadalom, a Bizottság és a főképviselő (a harmadik országokban működő uniós küldöttségek révén), a tagállamok és azok kulturális intézetei⁵³. A kultúráról szóló 2007-es közlemény bevezette a kultúra területén a nyitott koordinációs módszert (OMC), mely lehetőséget biztosított az uniós tagállamoknak az európai szinten való egyszerű, de strukturált együttműködésre⁵⁴. 2012-ben a Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat által társelnökölt, tagállami szakértői csoport vizsgálta az EU külső tevékenységei keretében megvalósítandó, kultúrára vonatkozó stratégiai megközelítés kidolgozását. A szakértői csoport jelentése kiemelte a partnerországokkal folytatott, a tagállamokkal való együttműködés új stratégiai koncepcióira épülő uniós kulturális szerepvállalás előnyeit⁵⁵. Az Európai Parlament ezt követően elindította a „Kultúra az EU külkapcsolataiban” előkészítő intézkedést, mely a tagállamok közötti, kölcsönösen elfogadott együttműködésre épülő, a tagállamok kulturális intézeteinek, külföldre akkreditált attaséinak és a civil társadalomnak a bevonásával megvalósítandó „intelligens kiegészítő jelleget” hirdette⁵⁶. Az EKSZ jelenleg 139 uniós küldöttséget és irodát működtet, melyek világszerte az EU-t és az uniós polgárokat képviselik. Figyelemre méltóak az együttműködésben és a koordinációban rejlő lehetőségek az EU kulturális diplomáciájának fejlesztésére.

a) Az EU megerősített együttműködése

Egy összehangolt megközelítés lehetővé tenné az európai szereplők számára az erőforrások összevonását és méretgazdaságosság elérését a nem uniós országokban való együttműködés révén. Az Európai Parlament egyik közelmúltbeli tanulmánya rámutatott az uniós küldöttségek, a kulturális intézetek és az EUNIC-klaszterek⁵⁷ közötti szoros együttműködéssel járó számos előnyre: a közös projektek kevésbé kockázatosak, nagyobb hatásuk van, láthatóbbak és jobb lehetőségeket kínálnak a tanulásra⁵⁸.

- **Kulturális diplomáciai platform:** a platformot 2016 februárjában hozták létre és a Partnerségi Eszközből finanszírozzák. A tagállamok kulturális intézeteiből és más partnerekből álló konzorcium működteti⁵⁹. Feladata a kulturális politikával kapcsolatos tanácsadás, a hálózatépítés elősegítése, a kulturális szereplők, a tagállamok és az uniós küldöttségek bevonásával megvalósuló tevékenységek végrehajtása, képzési programok kidolgozása a kulturális területen vezetői feladatokat

⁵³ Egy közelmúltbeli tunéziai példa jól szemlélteti az Unió küldöttsége, a tagállam kulturális intézete és a helyi hatóságok közötti szoros együttműködést: a Bizottság 10 millió EUR-s programot indított el a tunéziai audiovizuális/médiaágazat erősítésére. A British Council támogatásával még ebben az évben elindul egy másik, az Unió küldöttsége által irányított (4 millió EUR-s) projekt, melynek célja a helyi szintű kulturális szerepvállalás előmozdítása.

⁵⁴ 2008 óta a nyitott koordinációs módszerrel foglalkozó csoportok olyan kérdéseken dolgoztak, mint: kulturális és kreatív ágazatok (ideértve az új üzleti modelleket és exportstratégiákat), a művészek és a kreatív, illetve a kulturális ágazatban tevékenykedő szakemberek mobilitása, a műalkotások mobilitása, a kultúrához való hozzáférés javítása digitális eszközök révén.

⁵⁵ A jelentés szolgáltatta az alapot az EU kulturális minisztereinek 2013. május 17-i megbeszéléséhez, melynek tárgya a kultúra „puha” szakpolitikai opcióként betöltött szerepe volt.

⁵⁶ <http://cultureinexternalrelations.eu/>

⁵⁷ Az EUNIC (az Európai Unió Nemzeti Kulturális Intézetei) ernyőhálózat. 28 ország 34 kulturális intézetéből és a világ minden tájáról 100 klaszterből áll. <http://www.eunic-online.eu/>

⁵⁸ Az Európai Parlament tanulmánya – Európai kulturális intézetek külföldön, 2016. január.

⁵⁹ Az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) és a Bizottság az irányítóbizottság tagja. Lásd: http://ec.europa.eu/dgs/fpi/announcements/news/20160401_1_en.htm.

ellátók számára, továbbá az EU nemzetközi kulturális kapcsolatainak fejlesztéséhez való hozzájárulás.

- **Megerősített együttműködés a kulturális intézetekkel:** az összes érintettel folytatott konzultációt követően a Bizottság ez év folyamán javaslatot tesz az EKSZ, a Bizottság szolgálatai, a nemzeti kulturális intézetek és azok ernyőszervezete közötti új típusú partnerségre (amennyiben ezt a mandátuma lehetővé teszi), mely meghatározza a páneurópai együttműködés alapelveit és az azt alátámasztó értékeket.
- **Az uniós küldöttségek megerősített szerepe:** a küldöttségek a koordináció és az együttműködés helyi platformjaként fognak működni a kulturális intézetek és más érdekelték számára. Az uniós küldöttségek segíthetik a helyi igények és lehetőségek azonosítását, biztosítva, hogy a fellépések illeszkedjenek a helyi kulturális környezetekhez, és ezzel egyidejűleg az EU stratégiai célkitűzéseit szolgálják. A fő uniós küldöttségek keretében működő kulturális **kapcsolattartó pontok** terjeszteni fogják a bevált gyakorlatokat és képzési programokat biztosítanak az alkalmazottaknak a fejlesztés és a külkapcsolatok kulturális dimenziójáról.
- **Európai Kultúraházak létrehozása:** az EU és az érintett partnerország közötti partnerségre épülnének és otthont adnának a kulturális intézetek és egyéb érdekelték találkozásának, továbbá szolgáltatásokat nyújtanának a helyi lakosságnak, részt vennének közös projektekben, ösztöndíjakat, kulturális és oktatási cseréket kínálnának.
- **Az aktív civil társadalom támogatása:** számos érintett (a civil társadalom, művészek, kulturális szereplők, helyi szervezetek) vesz részt az EU és a harmadik országok közötti kulturális kapcsolatokban. Az EU bilaterális kapcsolatok és megfelelő tematikus programok révén ezért arra fog törekedni, hogy megerősítse a kulturális területen aktív civil társadalmi szervezeteknek nyújtott támogatását a partnerországokban a kapacitásaik kiépítése és a cserék előmozdítása céljából.
- **Közös uniós kulturális rendezvények:** a közös európai kulturális tevékenységek támogatása kiváló módja annak, hogy az EU láthatóbbá váljon a harmadik országokban. 2017-ben (egy 2015-ben közzétett tanulmányt követően) a Partnerségi Eszköz globális nyilvános diplomáciára irányuló új fellépése keretében egy új, kétéves program indul 1,5 millió EUR költségvetéssel, melynek célja az uniós filmfesztiválok koherensebb és stratégiaközpontúbb megszervezése⁶⁰. Jelenleg több mint 75 uniós küldöttség vesz részt filmfesztiválok lebonyolításában és más olyan tevékenységekben, mint pl. a Nyelvek Európai Napja, különböző mértékben együttműködve a nemzeti kulturális intézetekkel.
- **A stratégiai partnerekre való fókuszálás:** az EU stratégiai partnerei közül többen eredményes kulturális diplomáciai stratégiákkal rendelkeznek⁶¹, és az EU számos partnerrel szoros kulturális együttműködést folytat. A 2013-ban létrehozott Euro-Amerikai Kulturális Alapítvány⁶² célja strukturáltabb finanszírozás nyújtása az EU kulturális programjai számára, továbbá az USA és az EU közötti kulturális kapcsolatok megerősítése (a küldöttséget és a tagállamokat is beleértve). Dél-Afrikában az EU fiatal művészeket, audiovizuális művek alkotóit, zenészeket és

⁶⁰ <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-film-festivals-unique-opportunity-eu-cultural-diplomacy>

⁶¹ Például Kína, Japán („Cool Japan”) és Dél-Korea (koreai új hullám, más néven „Hallyu”).

⁶² <http://e-acf.org/>

sportolókat támogat. Az emberek közötti kapcsolatok dimenziója 2012 óta része a Kínával ápoltt kétoldalú kapcsolatoknak⁶³.

b) A diákokra, kutatókra és öregdiákokra irányuló, kultúrák közötti csereprogramok

Az EU mobilitási és egyetemek közötti együttműködési programjai felbecsülhetetlen értékű eszközei a tartós tudományos és kulturális kapcsolatok létrehozásának, melyek egyidejűleg népszerűsítik az EU-t a partnerországokban. Az Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) 2014-ben elvégzett felmérése⁶⁴ szerint az Erasmus Mundus mobilitási programban részt vevő hallgatók és alkalmazottak 54 %-a szerint a programban való részvétel gyakorolta a legnagyobb hatást az interkulturális készségeikre és kompetenciáikra.

A nemzetközi kutatási együttműködés a tudomány egyetemes nyelvét használja a nyitott kommunikációs csatornák fenntartásához és az ötletek kutatók közötti cseréjének elősegítéséhez, függetlenül azok kulturális, nemzetiségi vagy vallási háttérétől. A „Horizont 2020”, mely a világ legnagyobb többoldalú kutatási és innovációs keretprogramja, a kulturális kapcsolatokra, a tudományos diplomáciára és a kulturális örökségre irányuló kutatást és innovációt finanszírozza. A „Horizont 2020” keretprogram a partnerországokat az oktatás növekedéséhez, társadalmi stabilitáshoz és fejlődéshez való hozzájárulásának maximalizálásában is segíti.

Az ifjúsági csereprogramok, az európai önkéntes szolgálat⁶⁵, a fiatalok és az ifjúságsegítők képzése és az őket összekapcsoló hálózatépítés előmozdítja a fiatalok mobilitását az EU és a szomszédos országok között. 2015-ben több mint 33 000 fiatal és ifjúságsegítő vett részt ezekben a közös tevékenységekben: körülbelül 40 %-uk szomszédos országokból származott. A Bizottság egy magas szintű munkacsoport keretében azt is vizsgálja, hogy a sport területén való együttműködés hogyan járulhat hozzá a nemzetközi kapcsolatokhoz. A munkacsoport várhatóan 2016 júniusában nyújtja be az erről szóló jelentését.

- **A kutatók mobilitásának előmozdítása:** a Marie Curie-Sklodowska fellépések keretében az EU kb. 65 000 kutatót – köztük 25 000 doktorjelöltet – tervez finanszírozni 2014 és 2020 között, és 2020-ig 15 000 Európán kívüli kutatónak fogja lehetővé tenni, hogy elkezdjék vagy folytassák karrierjüket Európában.
- **Hallgatói és alkalmazotti csereprogramok, új közös projektek:** az EU 2014 és 2020 között több mint 150 000 ösztöndíjat tervez finanszírozni hallgatók és alkalmazottak számára Európában és a világ más részein. Az EU 2014 és 2020 között kb. 1000 közös projektet fog finanszírozni, melyekben uniós és nem uniós egyetemek, továbbá ifjúsági szervezetek vesznek részt⁶⁶.
- **Öregdiák- és uniós tanulmányi hálózatok:** a Bizottság támogatni fogja az Erasmus+ öregdiákcsoportok létrehozását a partnerországokban, valamint az együttműködést ezen csoportok és az uniós küldöttségek között. A Bizottság összekapcsolja a nemzeti és az uniós szintű hálózatépítési erőfeszítéseket, és támogatni fogja az uniós kiválósági központok integrálását a 450 Jean Monnet Kiválósági Központba, továbbá elősegíti

⁶³ http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/china_en.htm

⁶⁴ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/mundus2012-summary_en.pdf

⁶⁵ https://europa.eu/youth/EU/voluntary-activities/european-voluntary-service_hu

⁶⁶ http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_hu

köztük a hálózatépítést. Világszerte évente több mint 250 000 hallgató folytathat majd uniós tanulmányokat oktatási és tájékoztatási tevékenységek keretében.

5. KÖVETKEZTETÉSEK

A globális kulturális tájkép az elmúlt évtizedek alatt gyors változásokon ment keresztül. A cserék és a kultúrák közötti együttműködés iránti igény együtt nőtt a digitális forradalom előrehaladásával. Egy olyan világban, amely számos kihívással és konfliktussal néz szembe, a kultúra jelentős szerepet játszhat a szakadékok áthidalásában, az instabil társadalmak megerősítésében és a nemzetközi kapcsolatok javításában. Az Európáról a világban kialakult kép szerint Európa gazdag kulturális örökséggel és élénk kreatív erővel rendelkező kontinens. A kultúrát ezért az Európai Unió külső tevékenységének integráns részévé kell tenni.

Ez a közös közlemény három pillérre tett javaslatot, hogy előmozdítsa a nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégia kidolgozását. Először is, az uniós fellépésekre javasolt irányadó elvek célja annak biztosítása, hogy a kultúra területén megvalósuló uniós fellépés – a szubszidiaritás és a kiegészítő jelleg tiszteletben tartása, valamint a szakpolitikai koherencia megőrzése mellett – előmozdítsa az emberi jogokat, a sokféleséget és a kultúrák közötti párbeszédet a kultúra meglévő partnerségi keretek közötti támogatása révén. A második pillér három fő területet javasolt a partnerországokkal folytatott kulturális együttműködés központba helyezése érdekében. Ezek többek között a következők: i. a kultúra társadalmi és gazdasági fejlődés motorjaként betöltött szerepének támogatása; ii. a kultúra és a kultúrák közötti párbeszéd támogatása a közösségek közötti békés kapcsolatokért; iii. a kulturális örökség területén való együttműködés megerősítése. A harmadik pillér javaslatot tesz a kulturális diplomáciára vonatkozó uniós stratégiai megközelítésre: ideértve a fokozott uniós együttműködést (nevezetesen az uniós tagállamok és az Unió küldöttségei között), továbbá a kultúrák közötti csereprogramokat az EU kulturális sokféleségének népszerűsítése céljából.

A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégia részeként javasolt fenti három pillér elősegíti a népek és a társadalmak közötti kommunikációs csatornák továbbfejlesztését. A stratégia elősegíti a kulturális és a kreatív ágazatok további bővülése szempontjából kedvező környezet kialakítását, ezáltal hozzájárulva a növekedéshez és a foglalkoztatáshoz. A stratégia megerősíti a kulturális örökség védelmét és előmozdítását, ösztönzi a kultúrák közötti párbeszédet és a békeépítést, támogatja a kulturális alkotótevékenységet és a turizmust mint a fejlődés és a gazdasági növekedés mozgatórugóit, továbbá felhasználja az oktatást, a kutatást és a tudományt a párbeszéd és a cserék előmozdítására. Ezek a fellépések hozzájárulnak ahhoz, hogy az Európai Unió erősebb globális szereplővé váljon, jobb nemzetközi partner legyen és nagyobb mértékben járuljon hozzá a fenntartható növekedéshez, a békéhez és a kölcsönös megértéshez.